

Az *Életünk végéig* esetében a transzformáció kiindulópontja (az elbeszélő-szerző közlése szerint) a lázas képzelet volt. Indonéziában egy filozófiai munka megírását tervezte (kép és gondolkodás kapcsolatáról), de életveszélyes láz kerítette hatalmába, s abból felgyógyulva ellenállhatatlan kényszert érzett azoknak a képsoroknak és a hozzájuk kapcsolódó párbeszédeknek a megírására, amelyeket a félöntudatlan állapot vetített eléje, és amelyek különös fénytörésbe állították élete utolsó időszakát (448.) S tényleg, a mű szövege felvillanó képekhez (élet-halál helyzetekhez, temetések és esküvők képeihez) kapcsolódva szaggatottan, előreugrásokkal és monomániás visszatérésekkel az elbeszélő-író közelmúltjának fontos eseményeit mutatja be. S hogy ezek a helyzetek a szövegen túli valóságnak is részei lehettek, arra nem csupán abból következtethetünk, hogy nagyon is ismerős számunkra az a korszak, amelyet a maga tízéves életszakaszának háttereként a szerző megrajzol, de egyéb jelekből is. Például a könyv ajánlása Lilnek szól, aki ezek szerint nem csupán a szövegvilág lakója. S vannak olyan kiutalások a műből, amelyek a Barnás által írt, megjelentetett könyvekre vonatkoznak (Népszabadság-kritika, Aegon-díj, a H:M olyan jellegű összegzése, amely a *Másik halálra* is illik).

Barnás eddigi művei írójuk életének egy-egy korszakát jelenítik meg. E korszakok élesen elkülönülnek egymástól, közvetítik szerzőjük egyedi felismerését: „minden csak kezdődik, csak kezdődik és kezdődik” (*Másik halál* 235.). Kétségkívül az életben a folytonosság ellenében mindig ott van a változás, az átalakulás, az átváltozás esélye és veszélye. Mást tapasztal meg az *Élősködő* kudarcot kudarcra halmozó főhőse, mint a *Bagatell* sikeres utcazenésze. Más az *Életünk végéig* önmagára, társára és családjára rátaláló hősenek a közérzete, sorsához való viszonya, mint a *Másik halál* kis híján homelesssek közé süllyedő beszélőjének. Pedig mindegyikük személyiségében ott van az a kilencéves fiú, akinek az örökös szegényérzetét, keserűségét és lázadását *A kilencedik* megörökíti: „átalakulsz; már nem vagy ugyanaz, miközben mégis ugyanaz vagy” (*Másik halál* 235.).

(Barnás Ferenc: *Életünk végéig*. Regény. Kalligram, Budapest, 2019)

Domján Edit

Ragacsos magyar valóság

A *Megleszünk itt* című legújabb Schein-regény tematikájában teljesen megfelel az elvárásoknak. A címbe emelt többes számelső személyű állítmánnal és a közelre mutató határozószói névmással megnyeri – mondhatni beszippantja – magának az olvasót. A mindannyiunkra vonatkozó predikátum és az általunk belakott lokalításra utaló határozószói névmás azt az üzenetet hivatott közvetíteni felénk, hogy a cselekménynek, ha köz-

vetetten is, de mi is a részesei leszünk, s ez – elsősorban a vidéki olvasó vonatkozásában – a későbbiekben be is igazolódik. Olvasatomban Schein Gábor narrációjának éppen ez az önmagunkra való ismerés a célja, s a kortárs befogadó elvárásainak megfelelően sikerül is ezt megvalósítania.

A történet cselekménye két szálon fut. Kiefer személyében a fővárosból vidékre költözött matematikatanárt ismerhetjük meg. A vidéki sivárságnak, a leépülésnek – fokozatosan mindenre lakat kerül –, az egészséges emberi kapcsolatok hiányának ábrázolásával párhuzamosan a főhős szakmából való kiábrándulása, majd a pálya kényszerű elhagyásával az anyagiak hiányában fokozódó peremlétre szorulása követhető nyomon. Kiefer és nővére, akivel együtt költöztek a kisvárosba, a felesleges ember szerepét töltik be, tulajdonképpen senki sem vesz róluk tudomást. A névtelenségbe burkolózó lánytestvér, akinek a báty és a közösség életében betöltött szerepéről – a regényidő jelenében éppen az életéért küzd, s elveszíti a háborút – a közelmúlt eseményeinek a felidőzéséből értesülünk, a helyi könyvtár alkalmazottja. Betegsége miatt átmenetileg bezárják az intézményt, halálát követően pedig fel sem vesznek senkit a helyére, ugyanis nincs már szükség a könyvtárra, ebből kifolyólag könyvtárosra sincs. Mintha korábban is a könyvtár létezett volna az anonim nő kedvéért, s nem a nő a kisvárosi olvasóközönségért. Ilyen értelemben nemcsak a vidéki szellemi és kulturális élet erodálódásának a szimbólumára kerül lakat, hanem ez által az egykoron benne dolgozó nő haszontalan, felesleges voltára, arra a munkakörre történik utalás, amelyben már élete folyamán kudarcot vallott, ugyanis mindvégig a folyamatos leépülés részese volt, nem tudta azt megállítani. Később a tanári állásából menesztett Kieferre is hasonló sors vár, ugyanis a polgármester szerint a diákokat romlott gondolatokkal fertőző számtantanárra nincs szüksége a közösségnek, s ezt követően teljesen elszigetelődik, alakja a feledés homályába vész.

A cselekmény másik szála Ágnes és Zoltán megromlott házasságába nyújt betekintést. Zoltán hitvallása szerint pofátlannak kell lenni ahhoz, hogy mások normálisnak tartsanak bennünket, ésszel kell látni, s nem a szívvel érezni, mert így működik a világ. Ezen elveiből feleségével szemben sem hajlandó engedni, nem tudja, nem is akarja elfogadni a tényt, miszerint Ágnesnek időnként egyedüllétre, nagyobb szabadságra lenne szüksége. Folyamatosan elbeszélnek egymás mellett, az egymás iránt tanúsított türelmet már régen nem gyakorolják, de egyikük sem tud megenni a másik nélkül. „Az élet közege valami nyúlós, ragacsos kotyvalék. Az ember akármit csinál, beleragad.” (40. old.) Mindketten a zátonyra futott házasság ragacsos kotyvalékának a rabjai, ahonnan nincs menekvés. Amíg Kiefer az ön maga által választott vidéki élet ragacsából nem tud szabadulni, addig Ágnes és Zoltán a saját házasságuk rabláncait hordozzák a csuklójukon, a törvény által szentesített frigy rabjai.

A regény lapjain fokozatosan visszaköszön a magyar valóság, mely pontosan olyan ragacsos, mint a két szálon futó cselekmény szereplőinek mindennapjai. A hétköznapi magyar valóság szegmenseibe kíméletlen betekintést nyújt: bezárt óvoda, könyvtár, kezelhetetlen diákok, orvosok, akik nem állnak a helyzet magaslatán, iskolai és családon belüli erőszak, leépülő gazdaság, politikai befolyásolhatóság, az igazság elkendőzése stb., azaz az általános társadalmi bomlás. Ennek az ozslásnak indult rendszernek pedig magától értetődően kellemetlen szaga van, nem véletlen, hogy a szagok hangsúlyos ábrázolása meghatározó mindkét cselekményszálon. „Az egész város mállott. Ette a rozzsda. Savanyú szagok terjengtek a levegőben, amelyet öreg és beteg emberek párnáján lehet érezni... Aki itt élt, hozzászokott ezekhez a szagokhoz, nem érezte.” (45. old.) Ahogy Kosztolányi Édes Annájának az orrát a Víz-házba történő belépéskor azonnal megcsapta a zongorából áradó kámfor szaga, melyet már a ház egésze magán viselt, úgy facsarják a különböző szagok a *Megleszünk itt* szereplőinek – elsősorban Kiefernek és Ágnesnek – az orrát is: olaj- és rántásszag a lépcsőházban, odaégett tejszag a lakásban, benzinszag az utcán, az elpusztult nyulak égetésekor felszabaduló szagok stb. „Kiefer úgy érezte, ezek a szagok, nemcsak a falba, a testébe is belerágják magukat, mint a legundorítóbb férgek.” (74. old.) Zoltán állandó izzadságszaga mintha az idő előrehaladtával egyre csak erősebbé, elviselhetetlenebbé válna, feleségével szimbolikusan így fulladnak bele az amúgy is megfenneklett házasságukba.

A regény első fele jól átgondolt cselekményfelépítést, jellemábrázolást, társadalomkritikát ígér, fokozatosan, megfontoltan mélyül el a jelenségek bemutatásában. Mindennek egy csapásra vége szakad, amikor Kiefer szomszédjához begördül a kék Suzuki, Ágnessel és Zoltánnal együtt. Attól a pillanattól kezdve, ahogy a két szál összeér, a cselekmény végkifejlete azonnal kiszámíthatóvá válik, a korábbi fegyelmezett jellemábrázolás is felborul, a figurák olyan tetteket hajtanak végre, amelyek nem következnek egyenesen az ezidáig körvonalazódott személyiségükből. Elsősorban Kiefer alakja válik ellentmondásossá. Korábban azt még el tudtuk fogadni, hogy időnként az iskolából hazafelé tartva betér egy kocsmába, vagy hogy számtantanár léteire több tízoldalas filozofisztikus értekezéseket ír a ma fiataljainak és hétköznapijainak negatív jelenségeiről, a jelenkori társadalom buktatóiról – a technológiai fejlődés személyes emberi kapcsolatokra gyakorolt hatása, a családmodell átértékelődése, a fiatalok korai kiégése stb. –, s ezeket sorozatosan terjeszti be a rendőrség, az adóhatóság és a polgármesteri hivatal számára, de a későbbiekben az Ágnes iránt hirtelen fellobbanó testi vágyai, képzelgése, aki végül „meg is jutalmazza” őt, amiért heti háromszor korrepetálta a fiát számtanból, vagy a háztartásának gázvezetékre való törvénytelen rákapcsolódása az általa korábban képviselt értékekkel nem egyeztethető össze.

A narrátor a regény utolsó egységében Kiefer életútjának háromféle folytatását, illetve befejezését – a főhős halálának kétféle változata is ide értendő – vázolja fel, az olvasóra bízva, hogy melyikkel tud azonosulni. A baj csak az, hogy egyikkel sem igazán, ugyanis a peremlétre szorulás tényét el tudjuk fogadni, de a végkifejlet olyan mértékű tragikus voltát, illetve háromszázhatvan fokos szerencsés fordulatát, amelyet a narrátor kínál fel, már nem.

A Schein-regény az élet minden területén bekövetkező elértéktelenedésre, illetve a korábban erkölcsi értelemben elítélendő tettek hallgatólagos törvényesítésére hívja fel a figyelmet, így alkotva meg a mai magyar társadalom látteleteként is olvasható legújabb regényét. Szereplői csak eszközök a kezében, a könyv második felében egyértelművé válik, hogy nem az egyéni sorsuk alakulását, hanem kizárólag a jelenkori társadalmi tényezők bemutatását szolgálják. A *Megleszünk itt* némi keserű szájtíz hagy maga után, ugyanis a koherens szövegépítés a regény második felében hirtelen felborul, befejezése pedig elcsépelteként hat, még akkor is, ha a narrátori szándék éppen ilyen hirtelen végkifejlet bemutatására irányult.

(*Schein Gábor: Megleszünk itt. Budapest, Magvető, 2019*)

Czini Zoltán

Levelek, gyomok, bozótok, ám krizantémok és szalmaszálak is

(*Nagy Gáspár válogatott verseinek margójára*)

Nagy Gáspár hetvenesztendős költő lenne, ha köztünk járhatna még. 2007 januárjában búcsúztunk tőle szülővidékén, a nagytilaji temetőben. Versei viszont azóta is velünk vannak, velünk maradtak. Kikezdehetetlen művészi teljesítmények, valamint megfellebbezhetetlen erkölcsi parancsolatok ezek a Nagy Gáspár-költemények. A költő emlékévében Nagy Gábor válogatott és szerkesztett belőlük egy kötetnyit *Látok világomra* címmel.

Sokat mond minden válogatás egy-egy életműből. Tanulságos eltűnődni azon, hogy vajon mit ítél fontosnak az alkotó addigi műveiből. Fekete Gyula indított útjára egy olyan könyvsorozatot, amelynek kiadványait maguk a szerzők állították össze saját opuszaikból. Így tett Keresztury Dezső, Csorba György, Mándy Iván, Takáts Gyula – s még hosszan sorolhatnánk az *Örökségünk* sorozatának íróit, költőit. Vajon hetvenesztendően mely opuszait rostálta volna egybe Nagy Gáspár? És milyen vezérelv nyomán? A nyolcvanéves Illyés Gyula például *Konok kikelet* címmel sumházta azokat a költeményeit, amelyekkel – tán utolszor – üzenni akart.